

Nyilas Misi nyomában avagy egy Református Kollégiumi diák élete a 19. századi Debrecenben

A Légy jó mindhalálig című regény cselekménye 1892-ben, Debrecenben játszódik. A szerző, Móricz Zsigmond (1879–1942) négy évig volt a Debreceni Református Főgimnázium diákja; majd évekkel később ismét visszatért a városba, egy-egy félévet járt a teológiai és a jogi akadémiára. Bár sokan gondolják, hogy Móricz Zsigmond saját diákkori élményeit eleveníti fel a regényben, de az író nem önéletrajzi írásnak szánta.

A feladatlap és az annak mellékleteit képező források (korabeli térképek, iskolai anyakönyvek, évkönyvek, képeslapok stb.) segítségével a diákok megismerhetik a századfordulós Debrecen életét, bepillantást nyerhetnek a „cívisváros” Móricz-korabeli diákságának mindennapjaiba, az akkori iskolarendszer sajátosságaiba. Az író 1890–1894 között tanult a városban, és a feladatok segítségével a rendhagyó irodalom órán részt vevők felfedezhetik Móricz Zsigmond és Nyilas Misi közötti hasonlóságokat, kinyomozhatják, hogy valós személyek e a regény szereplői, beazonosíthatják a műben előforduló helyszíneket. (A regényben mindazonáltal keverednek az idősíkok: az író a cselekmény szereplőit és helyszíneit egyes esetekben a diákéveiből, egyes esetekben a könyv keletkezésének idejéből vette.)

Források

1. Válogatás korabeli képeslapokból
2. Kataszteri térképek
 - a) Arcanum: Kataszteri térképek (XIX. század)
 - b) Debrecen város kataszteri térképe 1911 (részlet)
3. Iskolai anyakönyvek
 - a) Móricz Zsigmond 1892/93
 - b) 1892/93: 2/b.
 - c) 1892/93: 2/a.
4. Móricz Zsigmond életrajz
5. Debreceni Református Főgimnázium értesítője 1892–1893
6. Iparlajstromok
 - a) Iparosok és kereskedők névmutatója 1872–1888: H
 - b) Iparosok és kereskedők névmutatója 1889–1906: H
 - c) Iparlajstrom: „D”
7. Debrecen sz. kir. város házjegyzéke 1910 I.
8. Az érdemjegyek fokozata
9. „A fenegyerekek” színlapja
10. Légy jó mindhalálig

I. A regény helyszínei

A regény cselekménye 1892-ben, Debrecenben játszódik. Milyennek láthatta Nyilas Misi (Móricz Zsigmond) a várost? Tanulmányozd a korabeli képeslapokat és térképeket!

1. A műben előforduló korabeli utcaneveket keresd meg a térképeken, és írd le a mai nevüket! A feladat megoldásához használd a 2/a. forrást.

Darabos utca -

Füvészkert utca -

Kossuth utca -

Nagyvárad utca -

Nagymester utca -

Péterfia utca -

2. Keresd meg a térképen a legfontosabb helyszíneket! A feladat megoldásához használd a 2/a. forrást.

1. Református Kollégium
2. Nagytemplom
3. Csokonai Színház

3. Egykor és ma. A feladat megoldásához használd az 1., a 2/a. és a 2/b. forrásokat.

a) Láthatta-e Misi a Református Kistemplomot a mai formájában?

igen – nem

Miért:

b) Láthatta-e mai formájában és mi volt a neve Debrecen híres szállodájának, amely most a Kossuth téren található?

igen – nem

Neve:

c) Hogyan néz ki ma az egykori Fűvészkeret? Válaszd ki a három kép közül a jó megoldást!

Déri Múzeum

Nagyerdő

Emlékkert

II. A regény szereplői

A regényben szereplői sok esetben nem kitalált személyek, hanem Móricz környezetében élt emberek, akiket az író más nevek mögé bújtatott. Próbáljuk meg kinyomozni, kik lehetnek ők.

1. Keress párhuzamokat a főhős Nyilas Misi és az író Móricz Zsigmond életrajzi adatai között! Segítségül megadunk néhány szempontot. A feladat megoldásához használd a 3/a. és a 4. forrásokat.

Nyilas Misi		Móricz Zsigmond
ács	Édesapa foglalkozása?
pap	Anyai nagypapa foglalkozása?
.....	Anyai nagybácsi neve és foglalkozása?	<i>Pallagi Gyula</i>
.....	Melyik évben volt 2. osztályos? Melyik osztályba járt?
.....	Milyen tanuló volt?	<i>második az osztályban</i>
.....	Debrecen után melyik városba került?

2. Ki volt a 2/a. osztályban az a diák, aki később ismert képzőművész lett? A feladat megoldásához használd a 3/c. forrást.

.....

3. A regényben Nyilas Misi több osztálytársa is szerepel, akik közül az alábbiakban felsorolunk néhányat. Voltak-e Móricz Zsigmondnak is ilyen nevű osztálytársai? A feladat megoldásához használd a 3/b. forrást.

Gimesi Lajos, Doroghy Sándor, Orczy Vilmos, Sándor Mihály,
K. Sánta ?, Tikos György

igen – nem

4. Misi egyik barátja és osztálytársa, Orczy nagy valószínűséggel Csathó Kálmánnal azonosítható. Keress párhuzamokat a két személy életrajzi adatai között! Segítségül megadunk néhány szempontot. A feladat megoldásához használd a 3/b. forrást.

Orczy Vilmos		Csathó Kálmán
„kődökit nem a Basahalmán belül vágták el” (vagyis nem Debrecenben)	Születési helye?
.....	Lakhelye?
.....	Vallása?

<i>Tisza-szabályozás elnöke</i>	Édesapa foglalkozása?
.....	Milyen tanuló volt?

5. A regényben Nyilas Misit az alább felsorolt tanárok tanították. Kik tanították Móricz Zsigmondot ugyanazon tantárgyakból? A feladat megoldásához használd az 5. forrást.

Gyéres (latin):

Báthori (számтан):

Sarkadi (rajz):

Valkai (vallás):

„Názó” (földrajz):

Szúts Istók (torna):

Csoknyai (ének):

6. Hol vette Misi a hőn áhított Csokonai könyvét?

a) Keresd meg a korabeli képeslapok között! A feladat megoldásához használd az 1. forrást.

Az üzlet neve:

Képeslap száma:

b) Hol működött az üzlet, milyen termékeket árusított? A feladat megoldásához használd a 6/a., a 6/b. és a 6/c. forrásokat.

.....
.....

7. Misi első gimnazista korában egy tanító családjánál, Törökéknél lakott a Nagymester (a házjegyzékben Mester) utca sarkán álló házban. A levéltári forrás segítségével keresd meg a családot, gyűjtsd ki a kért adatokat, jelöld be házukat a térképen! A feladat megoldásához használd a 2/b. és a 7. forrásokat.

Háztulajdonos és feleségének neve:

A háztulajdonos foglalkozása:

Hákszám:

Miért van két házszáma az épületnek?

III. Diákélet a korabeli Debrecenben

Milyen volt iskolásnak lenni Móricz idejében? Hogyan osztályozták őket? Mit jelentett, hogy diákok „érdem szerint” ültek az iskolapadokban? Mivel töltötték (szabad)idejüket? Járjunk utána a források segítségével!

1. Hány osztálytársa volt Móricznak? Ki volt az első három tanuló a 2/b. osztályban? A feladat megoldásához használd a 3/b. forrást.

Osztálylétszám:

„Érdem szerinti” első három:

.....

2. Milyen óráik voltak a másodikos gimnazistáknak? Hány órájuk volt egy héten? A feladat megoldásához használd az 5. forrást.

.....

.....

.....

Heti óraszám:

3. Milyen tanuló volt Móricz Zsigmond a második osztályban? Írd a tantárgyak mellé számokkal a kapott osztályzatait! A feladat megoldásához használd a 3/a. és a 8. forrásokat.

Vallástan: Magyar nyelv: Latin nyelv:

Testgyakorlat: Magaviselet: Szépírás:

4. A debreceni diákok szerettek színházba járni, Nyilas Misi is többször tervezte, hogy megnézi a „Fenegyerekek” c. előadást. A feladat megoldásához használd a 9. forrást.

a) Járj utána, hogy 1892-ben játszották-e a darabot a debreceni színházban?

igen – nem

b) Válaszolj az alábbi kérdésekre!

Hány felvonásból állt a darab?

Ki játszotta a főszereplő, Róka Menyhért kalaposmester szerepét?

.....

Hányan voltak a „fenegyerekek”?

Mennyibe került egy tanuló jegy a karzatra?

5. Mit jelentenek a regényben előforduló a korabeli kollégiumi és diákélethez kapcsolódó kifejezések? Válaszd ki a jó megoldást!

- brúgó: a) játék
 b) cipó
 c) daráló
- longaméta: a) labdajáték
 b) vonalzó
 c) ruhadarab
- szekunda: a) szögmérő
 b) egyes osztályzat
 c) bot
- kápsálás: a) kapálás
 b) éneklés
 c) adománygyűjtés
- konviktus: a) fogat
 b) kollégium
 c) vita
- pakk: a) csomag
 b) korong
 c) kártya
- kalkulus: a) kiütés
 b) számológép
 c) osztályzat

- gigerli: a) henger
 b) rabló
 c) piperkőc
- cívis: a) debreceni polgár
 b) szemüveg
 c) rendőr
- lutri: a) emlősállat
 b) szerencsejáték
 c) mérleghinta

6. *Mi a Debreceni Református Kollégium jelmondata?*

.....